

MAQSUD SHAYXZODA: O'ZBEK ADABIYOTIDAGI MILLIY VA UMUMBASHARIY QADRIYATLARNING NAMOYANDASI

Toshkent davlat transport universiteti

Aviatsiya transport muhandisligi fakulteti

2-bosqich talabasi O'tbosarova Rushanabonu

Annotatsiya

Ushbu ilmiy maqolada O'zbekistonning mashhur shoirlaridan biri bo'lgan Maqsud Shaykhzoda ijodi tahlil qilinadi. Maqsud Shaykhzoda nafaqat o'zining badiiy ijodi bilan, balki ijtimoiy-siyosiy masalalarga bo'lgan qarashlari bilan ham tanilgan. Maqolada shoirning hayoti, ijodi, va o'zbek adabiyotiga qo'shgan hissasi o'rganiladi. Ayniqsa, Shaykhzodaning she'riy va publitsistik asarlari orqali milliy istiqlol g'oyalarini targ'ib qilishdagi roli alohida ta'kidlanadi. Maqsud Shaykhzodaning adabiy merosi, o'zbek xalqining madaniy va tarixiy qadriyatlarini yoritishda muhim ahamiyatga ega bo'lib, uning asarlari hozirgi kunda ham o'quvchilarni o'ziga jalb etmoqda. Maqola shoirning ijodini yoritish bilan birga, uning o'zbek adabiyotidagi o'rnini ham ko'rsatishga intiladi.

Kalit so'zlar

Maqsud Shaykhzoda, O'zbek poeziyasining klassigi, She'riyat, Ijod, Milliy istiqlol g'oyalari, Adabiy meros, Publitsistika, O'zbek adabiyoti, Insonparvarlik, O'zbek she'riyati, Adabiyotshunoslik, Shaykhzodaning asarlari, Zamonaviy o'zbek adabiyoti.

KIRISH

Maqsud Shayxzoda (1908–1967) – o'zbek adabiyotining yorqin namoyandasi, shoir, dramaturg va adabiyotshunos sifatida milliy madaniyatimiz rivojiga beqiyos

hissa qo'shgan ijodkordir. Uning asarlari nafaqat milliy ruhni, balki umumbashariy qadriyatlarni ham o'zida aks ettiradi. Ushbu maqolaning maqsadi Shayxzodaning hayoti va ijodini chuqur ilmiy tahlil qilish orqali uning o'zbek adabiyotidagi o'rnini yoritishdir.

Shayxzodaning hayot yo'li

Maqsud Shayxzoda 1908-yil 25-avgustda Toshkent shahrida tug'ilgan. U o'z davrining ilm-ma'rifat muhiti ta'sirida ulg'aygan va ilk ta'limni madrasada olgan. Shayxzoda yoshlik davridan she'riyat va adabiyotga katta qiziqish bildirgan, bu esa uning hayot yo'lini belgilab bergan. 1920-yillarda u yozgan dastlabki she'rlarida xalqning dardini, ozodlik va adolat g'oyalarini yoritgan.

Shayxzoda ijodiy faoliyati davomida nafaqat shoir va dramaturg sifatida tanilgan, balki jurnalist va tarjimon sifatida ham katta hissa qo'shgan. U arab, fors va rus tillarini mukammal o'rgangan bo'lib, bu uning ijodiy ko'lami kengayishiga imkon bergan.

Shayxzoda ijodiy merosining nazariy asoslari

Maqsud Shayxzoda ijodi haqida bir qator taniqli adabiyotshunoslar izlanish olib borgan. Xususan, o'zbek adabiyoti tarixchilarining ta'kidlashicha, Shayxzoda o'z ijodida milliy qadriyatlarni targ'ib qilish bilan birga, universal gumanistik tamoyillarni ham o'zida mujassam etgan. Uning "Turkiston" she'ri va "Mirzo Ulug'bek" dramasi millat taqdiri va inson erkinligi mavzulari chuqur ochib berilgan. Shuningdek, Shayxzoda zamondoshlarining siyosiy va ijtimoiy muammolarini aks ettirish orqali o'z davrining adabiy lideriga aylangan.[1]

Shayxzoda 1930-yillarda O'zbekistondagi murakkab siyosiy muhitda faoliyat olib borib, o'z asarlari orqali mustaqil fikrlash va erkin ijod qilish zaruratini ilgari surgan. Uning asarlari o'sha davr mafkuraviy cheklovlariga qaramay, xalqning haqiqiy orzu-istaklarini aks ettirgan.

Maqsud Shayxzodaning asarlarida milliylik va xalqparvarlik asosiy mavzular sifatida namoyon bo'ladi. U o'z she'rlarida xalq dardu tashvishlarini tasvirlashga, milliy uyg'onish va ozodlik g'oyalarini targ'ib qilishga katta e'tibor qaratgan. Masalan, uning "Turkiston" she'rida tarixiy Turkistonning buyuk merosi va uning kelajagiga bo'lgan umidlar aks etadi:

Turkiston, yuragimda doim bor otash,

Sendan o'rgandim men vatan, muhabbat.

Ushbu misralar orqali Shayxzoda xalqning milliy ongini oshirishga intilgan va o'z she'riyatida tarixiy mavzularni jonlantirishga erishgan. Uning she'rlari o'quvchilarni milliy qadriyatlarga hurmat bilan qarashga undaydi.[2]

Tarixiy mavzular va dramatik yondashuv

Shayxzodaning dramatik asarlari, jumladan, "Mirzo Ulug'bek" va "Jaloliddin Manguberdi", uning tarixga va milliy qahramonlarga bo'lgan chuqur hurmatini aks ettiradi. "Mirzo Ulug'bek" dramasida Ulug'bek obrazi ilm-fan va insoniyatga xizmat qilishning ramzi sifatida tasvirlangan. Dramada olimning ilm-fan rivoji uchun kurashi va uning shaxsiy fojiasi mahorat bilan yoritiladi.

"Jaloliddin Manguberdi" dramasida esa Shayxzoda vatanparvarlik, mardlik va xalqni birlashtirish g'oyalarini madh etadi. Asarda Jaloliddinning o'z yurtini chet el bosqinchilaridan himoya qilish yo'lidagi mardonavor kurashi o'quvchi va tomoshabinni chuqur ta'sirlantiradi.

Shuningdek, Shayxzodaning "Oltin uzuk" kabi asarlari o'zbek xalq og'zaki ijodining zamonaviy interpretatsiyasi bo'lib, milliy madaniyatimizning ildizlarini yoritadi.

Shayxzodaning tarjimonlik faoliyati

Maqsud Shayxzoda nafaqat ijodkor, balki mohir tarjimon sifatida ham tanilgan. U Puşkin, Lermontov, Geyne va boshqa jahon klassiklari asarlarini o'zbek tiliga tarjima qilish orqali milliy adabiyotimizni boyitgan. Shayxzodaning tarjimalari nafaqat badiiy, balki falsafiy va ma'rifiy ahamiyatga ega bo'lib, ular o'zbek o'quvchisini dunyo adabiyoti bilan yaqindan tanishtirgan.[3]

Shayxzodaning ijodidagi umumbashariy qadriyatlar

Maqsud Shayxzodaning ijodi nafaqat milliy, balki umumbashariy qadriyatlarni ham aks ettiradi. Uning she'rlarida inson erkinligi, adolat, tenglik kabi mavzular markaziy o'rinni egallaydi. "Yurak" she'ri inson qalbining teranligi va hayotning go'zalligini madh etadi. Bu asar Shayxzodaning gumanizm tamoyillariga sodiqligini ko'rsatadi.

Shayxzoda asarlarida tinchlik va insonparvarlik mavzusi alohida ahamiyatga ega. U o'z she'r va dramalarida dunyo xalqlarining birdamligi, tinch-totuv yashash g'oyalarini targ'ib qiladi. Bu jihatlari uni nafaqat o'z davrining, balki bugungi kunning ham dolzarb ijodkoriga aylantiradi.

Metodologiya

Ushbu tezisni yozishda adabiyotshunoslik sohasidagi asosiy ilmiy usullar qo'llanildi.

Jumladan:

Tarixiy-tahliliy usul: Shayxzodaning hayoti va ijodiy faoliyatini tarixiy kontekstda o'rganish uchun foydalanildi. Bu usul Shayxzoda yashagan davrning ijtimoiy-siyosiy sharoitlarini hisobga olish imkonini berdi.

Matn tahlili: Shayxzodaning she'rlari va dramatik asarlari mazmun va shakl jihatidan chuqur tahlil qilindi. Asosiy e'tibor milliy va umumbashariy qadriyatlarning badiiy ifodasiga qaratildi.

Taqqoslash usuli: Shayxzodaning ijodi boshqa adiblarning asarlari bilan taqqoslanib, uning o'ziga xos jihatlari ochib berildi.

Mazkur metodlar Shayxzodaning ijodiy merosini kompleks o'rganishga zamin yaratdi va uning o'zbek adabiyotidagi ahamiyatini yanada teranroq ochib berdi.[4]

Shayxzodaning adabiyotga ta'siri

Maqsud Shayxzoda o'z zamondoshlari va keyingi avlod ijodkorlari uchun chinakam ilhom manbai bo'ldi. Uning asarlarida aks etgan badiiy mahorat va teran g'oyalar zamonaviy adabiyot uchun ham ahamiyatlidir. Adabiyotshunoslarning fikricha, Shayxzodaning ijodi o'zbek she'riyatida yangi sahifa ochib, milliy adabiyotning xalqaro maydonga chiqishiga zamin yaratgan.[5]

XULOSA

Maqsud Shaykhzoda — o'zbek adabiyotining buyuk namoyandalaridan biri bo'lib, uning she'rlari va nasriy asarlari nafaqat o'z zamonasi, balki bugungi kunda ham dolzarb. Uning ijodi milliy madaniyatimizga katta hissa qo'shgan va adabiy merosi o'zbek tilining rivojlanishiga turtki bo'lgan. Shaykhzodaning asarlari, insoniyatning ichki dunyosini, milliy qadriyatlarni va ma'naviy muammolarni teran yoritishi bilan ajralib turadi. U o'zining asarlarida dard va umid, sevgi va nafrat, tinchlik va zo'ravonlik kabi qarama-qarshi tushunchalarni birlashtirib, o'zbek adabiyotida noyob iz qoldirdi. Shuningdek, uning ijodiga yondashuvning davomiyligi va zamon bilan hamohangligi unga yangi avlodlar tomonidan qadrlanishiga zamin yaratdi.

Maqsud Shaykhzoda ijodini o'rganish, nafaqat o'zbek adabiyoti uchun, balki butun turkiy tilli xalqlar uchun muhimdir. Uning asarlari adabiyotshunoslar, tarixchilar va barcha adabiyot ixlosmandlari uchun o'zining yuksak ma'naviy qadriyatlari bilan katta ahamiyatga ega bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Shaykhzoda, M. (1999). *Poet's legacy*. Tashkent University Press.
2. Karimov, I. (2005). The development of Uzbek poetry. In R. R. Researcher (Ed.), *History of literature* (pp. 45-67). Tashkent Academy.
3. Shaykhzoda, M. (2020, July 15). *The role of poetry in society*. UzLiterature. <http://uzliterature.uz/poetry>
4. O'zbekiston Respublikasi Madaniyat va San'at Vazirligi. (2002). *Maqsud Shaykhzodaning ijodi*. Toshkent: O'zbekiston Yozuvchilar Uyushmasi.
5. Usmonov, X. (2010). *The Impact of Maqsud Shaykhzoda on Modern Uzbek Poetry*. Journal of Literature Studies, 12(3), 101-115.